

ÖRTÉNETI LAPOK.

FELELŐS SZERKESZTŐ
K. PAPP MIKLÓS.

Megjelenik minden vasárnap. — Előfizetési ár: Félévre 6 f. Egész évre 12. f. — Szerkesztőségi Iroda: Lyceumi nyomda. — Kiadó hivatal: Gr. Teleki Domokos ház nagypiacz.

Tartalom: Magyar nők levelezése a XVII-ik századból. (III. közlemény.) Közli Szilágyi Sándor. — Az 1680-iki gyula-fehérvári gyűlésen felolvasott országosszámadások (II. közlemény) Közli K. Papp Miklós. — Kazinczy Ferencz eredeti leveléből. (VII. közlemény.) Közli K. Papp Miklós. — Lónyay Zsigmond végrendelete. (I. közlemény.) Közli Doby Antal. — Vasvári Pál kiáltványa 1849-ből. Közli Doby Antal. — Tárca: Egy uti napló. (VIII. közlemény.) Közli K. Papp Miklós.

MAGYAR NŐK LEVELEZÉSE a XVII-ik századból.

Közli: Szilágyi Sándor.

1646. Aug. 5.

X.

ekintetes, nagyságos, méltóságos fejedelem asszony, nekem kegyelmes asszonyom.

Alázatos szolgálatomnak ajánlása után, hogy isten nagyságodat sok esztendeig jó egészségben tartsa meg, tiszta szívből kívánom. Nagyságodat mint kegyelmes asszonyomat alázatosan kérem, ne csudálja, s nehéz néven ne vegye eddig ide föl való késésemet, mert isten látja, semmi nem egyéb, hanem hogy mind bátyám urammal s mind penig Forgács Ádám és Cháki László sógor uraimmal való sok galibás dolgaimnak nehezen való végben szakadása volt az oka, s most is mind csak halasztják az kevés

adósságot, az melyre ugyan az ország gyűlését is vártam, hogy egyszer szakadjon megnyugovásomra vége, s im kegyelmes asszonyom elhaladván az gyűlés, megindultam, de immár több két egész holnapjánál, hogy igen betegős állapottal vagyok, s az szörnyü szivdobogás, melyet eddig majd semmi orvosság nem curálhat, gátolja által utamot, meg kell térnem, az doctorok tanácsából az savanyó vízhez kell mennem. Kérem azért nagyságodat mint kegyelmes asszonyomat, ez aránt való egészségemért megtérésem nehéz néven ne vegye, hanem minden dolgaimban, mint annakelőtte, kevés jószágomhoz, vagy ha miből emberim nagyságodat alázatosan megtalálják, legyen nagyságod minden kegyelmességgel hozzájuk. Az csipkéek moustráját a mennél szöbbecket találhattam, im nagyságodnak megküldöttem, mindenikére papiroskára rejá iratván, melyik mennyi érő, a melyik nagyságodnak tetszik, nagyságodat alázatosan kérem, ne nehezteljen fölküldeneni, s fogyatkozás nélkül az nagyságod parancsolatja szerint megveszem. Ezzel az ur isten tartsa nagyságodat sok esztendeig kedves jó egészségben.

Datum Galgóczi, 5. Augusti 1646.

Nagyságod alázatos szolgálója

Árva. BORTIÁNI BORBÁLA mp.

Kivül: Literae illustrissimae magnificae dominae comitissae (pellici [?]) illustrissimi magnifici comitis Sigismundi Forgács 1646.

Külczim: Illustrissimae ac celsissimae principissae, dominae dominae Susannae Lo-

rántffi, dei gratia Transylvaniae principissae, partium regni Hungariae dominae et siculorum comitissae etc. dominae dominae gratiosissimae.

(A névalírás Battyányi B. saját kezével.)

(A. m. kir. kamarai levéltárból)

1646. Septemb. 20.

XI.

Árva alázatos szolgálatom ajánlása után kívánok Istentől nagyságodnak mint kegyelmes asszonyomnak, minden üdvösséges jókat.

Az nagyságod fejedelmi levelét illendő böcsülettel vettem, melyből értem nagyságodnak hozzám és szegény árváimhoz fejedelmi kegyességét, úgy is reméllem, hogy abban meg nem fogyatkozom, kiért Istennek bőséges áldását várhatja nagyságod; én is hálaadó szívvel igyekezem Istent nagyságod hosszú és szerencsés életiért imádnom.

Ezen nagyságod fejedelmi kegyelmessége biztatván, kelleték nagyságodat mint kegyelmes asszonyomat nagy alázatosan ilyen dolog miatt is megtalálnom. Terebesi udvarbíráim írja, hogy az nagyságotok mezei hadainak egy része minden bizonynyal Terebest akar telelni, és hogy immár is sokan a katonák közül portekájokat oda vitték, kin az szegénység csak immár is úgy megrémült, hogy készebb mindenét pusztán hagyni, hogy sem mint azoknak sok alkalmatlanságokat elszenvetni, mivel szájokban vagyón ize a tavali quartélyozásoknak. — Túlem kérnek szegény emberim segítséget, kibem nekem más módom nem lévén, kételen vagyok nagyságodat mint kegyelmes asszonyomat molestálni és alázatosan szegény jobbagyim mellett könyörgeni, méltóztassék kegyelmesen urunk ő nagyságánál is törekedő lenni, hogy ő nagysága méltóztassék kegyelmesen azokat az katonákat másuva szállítani, hogy az a falat és romlott jószágocskám éppen pusztán ne maradjon és csak az szél fúja helyét. — Nagyságodnak ebbéli kegyelmességét teljes életemben igyekezem szegény árváimmal együtt vékony szolgálatommal meghálálni. — Nagyságodtul mint kegyelmes asszonyomtul kegyelmes választ várok, és nagyságodat Istennek atyai kegyelmességébe ajánlom. Ungváratt die 20 septembris 1646.

Nagyságodnak árva alázatos szolgálója az tekéntetes és nagyságos gróf Druget Homonnai János uram meghagyott-özvegye

JAKUSITH ANNA m.p.

Kivül más irás: 1646. G. Homonnainé asszonyom levele.

Külczim: Illustrissimae Principissae ac Dominae Dominae Susannae Lorantffy srb. Dominae Dominae gratiosissimae.

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

1646. nov. 26.

XII.

Az én árva állapotom szerint való alázatos szolgálatomot ajánlom nagyságodnak, mint kegyelmes asszonyomnak; az ur isten kívánsága szerint való jókkal látogassa nagyságodat, kívánom szöböl az én szerencsémvel s több árvák szerencséjével együtt.

Erdemetlen voltomat ösmérem s nem vagyok méltó arra, hogy az én árva levelemmel nagyságodat terheljem, de viseltetem isten után egyedül csak nagyságodhoz való erős bizodalomtul, elhívén azt, hogy megtekénti nagyságot az én gyermekségemtől fogván való keserves gyámoltalan voltomat ez idegen földön. Édes vén atyámtul s anyámtul, nemzetségemtől távul létemet, mert látja az isten nem kölemben van dolgom, mint az kormány nélkül való hajó az nagy habok között, jóllehet az én istenemtől háladással veszem reáni mért ostorát; folyamodom azért alázatosan nagyságodhoz mint kegyelmes asszonyomhoz, engem tartson alázatos szolgálójának, s ha most az én szomorú alkalmatosságom nem engedi, hogy én személyem szerint szolgáljak nagyságodnak, ottan csak levelem által juttatom magamot észében alázatosan nagyságodnak, kérvén, tekintse gyámoltalan voltomat, vegyen kegyelmében (s ne hagyjon) ha kitől bántódásom találna lenni, mert még eddig egyek körestem érte az másikat (azt hagytam csak istenre), a ki árváknak atyja s özvegyeknek bírása. Nagyságod nekem parancsoljon, velem szolgáltasson, még isten megtart, ez hozzám mostoha kézzel nyuló világban, bizony árva állapotom szerint tökéletes hősiggel kész szolgálója

leszek nagyságodnak; bő írásmrul nagyságod kegyelmesen megbocsásson. Tartsa és éltesse isten sok esztendeig boldog állapotban nagyságodat.

Irtam Maitinban 26 Novembris 1646.

Nagyságodnak alázatos szolgálója
mig él

Árva gróf ILLÉSHÁZI KATA MSUA.

Kivül: 1646, 26 Novembris. Gróf Bethlen Péterné asszony ő nagysága levele. Reménykedik ő nagyságának, az miből megtalálja.

Külczim: Az tekintetes és méltóságos Rákóczi György urunk s fejedelmünk ő nagysága szerelmes házastársának az tekintetes és méltóságos Lorántfi Susánna asszonyoknak, nékem mindenkor kegyelmes asszonyomnak.

(Az egész levél Illésházi Katalin saját írása.)
(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

1646. 7 December.

XIII.

Tekintetes és nagyságos nékem kegyelmes asszonyom.

Árvai állapotom szerint való alázatos szolgálomat ajánlom nagyságodnak, mint kegyelmes asszonyomnak *stb.*

Midőn Posonyban az ország gyölésében Balassy Ferencz uramtól tett injuriáimnak s kárvallásimnak remediálásának okáért itt volnék, az én sokféle busulásim és sirásim között, reménységem kívül, hozák az nagyságod nékem irt kegyelmes levelét, melynek elolvasásával ugyan vigasztalást vettem, értvén az nagyságod hozzám, egyébaránt méltatlan szolgáló leányához mutatott kegyelmességét, hogy tudniillik engemet nemcsak maga kegyelmes oltalma alá venni, de kegyelmes ajándékkal is, ugymint hat szekeres lóval tisztelni méltóztatott, kit teljes életemben az én buzgó, Istenhez való imádságimmal nagyságodnak alázatosan megigyekezem szolgálni, nagy alázatosan könyöregvén nagyságodnak, ennek utánna is azon kegyelmességgel és oltalmával hozzám, méltatlan szolgáló leányához lenni méltóztatnék kegyelmesen. Mert mind atyámfiától s mind egyéb

renden való emberektől, az kiktől valami jót költett volna várnom, elhagyattatván, nincs, Isten után, kihez folyamodnom, hanem egyedül nagyságtokhoz. És hogy az Ur Isten az én szerencsémre is nagyságtokat sokáig éltessem, szűbül óhajtom.

Balassy Ferencz uram által elfoglalt szegény árvácskáim jószágának visszaadásában s kárvallásimnak refusiójában itt az ország gyölésében semmiképpen nem mehetek elő: mert ha egyfelől kezemhez adják, másfelől visszafoglalja Balassy Ferencz uram, kit keserves sirással, apró neveletlen gyermekimmel együtt törnem köll, csaknem kétségben is estem, hogy Balassy Ferencz uram kegyetlen volta miatt, mind magamnak s mind gyermekimnek éhel köll meghalunk, annyi esztendőtől fogvást egy fillér erő jövedelmet kezemhez nem vévén. Azután is, csak az jó Isten tudja, mint s hova legyek szegény fejem, sohul semmi hajlékom nem lévén: asszonyom anyám is elunta eddig való tartásomat, több gyermekinek irigyléséből.

Az okáért nagyságodnak, mint kegyelmes asszonyomnak alázatosan könyörögek, legyen törököd az én kegyelmes uramnál ő nagyságánál az fejedelemmel, találjon kegyelmesen módot benne, hogy egyszer immár kezemhez venném az elfoglalt jószágimat s békével árvácskáimat tartanám s gondjokat viselném. Mely nagyságod kegyelmességét éltem fogytáig minden tehetséggel alázatosan igyekezem megszolgálnom. Kegyelmes és biztató válaszát várván nagyságodnak, mint kegyelmes asszonyomnak, Istennek szent oltalma alá ajánlom nagyságodat. Datum Posonii, die 7. decembris, anno 1646.

Nagyságodnak alázatos szolgálója, néhai nagyságos Gyarmathi Balassa András uram meghagyott özvegye:

SZUNYOGH ILONA.

Kivül: 1646. Balassa Andrásné levele.

Külczim: Illustrissimae ac Celsissimae Principissae Dominae Dominae Susannae Lorantffy *stb.*

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

**Az 1680-iki
GYULA-FEHÉRVÁRI GYÜLÉSEN
FELOLVASOTT ORSZÁGOS
SZÁMADÁSOK.**

Közli: K. Papp Miklós.

(Folytatás.)

Comitatus Thordensis.

Annis 1659.—60.—61.—62.—63.—64.
65.—66. Mi előttünk senki nem compareált.

Anno 1667. lévén perceptora Sáffár János Uram, mind a Porta contentatiojára s mind a praesidium fizetésére való adónak, kiről az ország articulusa szerint az akkori egyik főispán Haller János Uram számot vétetvén ő Kegyelmetől Sárpataki Márton és Hegyessi András Uraimék által, maradott adóssá cum fl. 34, melyet annak utánna adminisztrált akkori fő inspector Haller János Uram kezébe, mely lucide constál az előnkben producált Haller János Uram quietantiá ábúl, kihez képest mi is absolutusnak pronuncsiáljuk autoritate functionis.

Anno 1668. lévén perceptor Thordán lakó Nemes Péter Uram, in anno 1670. az ország exactori Budai Péter, Hedri Benedek és Kalmány Christoph Uraimék ő Kegeimek előtt finaliter eligazétotta dolgát, absolutionalisát producálta.

Annis 1669. 70. 71. 72. 73. 74. et 75. lévén perceptor Pápai Sigmund Uram, producálja az 1675-ben országtól rendeltetett exactorok testimonialisokat, melyben akkori ratiojában maradott volt adóssá a Porta contentatiojára való adóban tallér 368 $\frac{1}{2}$ den. 11 és a Portára expediált követ alkalmatosságával kapuszám után felvetett egy-egy talléros adóban tallér numero 26. Item praesidium számára való adóban fl. 98 $\frac{5}{5}$, melyet mostan így rectificál: producált előttünk Macskási Boldisár Uram ő Kegeime quietantiáját de talleris 238 $\frac{1}{2}$ den. 24. A nemes vármegye deliberatumát, melyre a nemes ország authorálta volt a vármegyét, melylyel defalcálódott tallér 105 $\frac{1}{2}$, restantiában maradott tallér numero 50 $\frac{1}{2}$ (a fél tallért de facto deponálván) maradt fenn tallér numero 50; kiről menti ma-

gát azzal, hogy a tiszteket sollicitálta, hogy kimenjenek felszedésére, de semmiképpen ki nem vihette, producálván a mi Kegyelmes Urunk ő Nagysága patens mandatumát, két szolgabírák testimonialisát is, kibül lucide constál, hogy akkori vármegye főbiráján és vice ispánján úgy mint Szoboszlai János, Jóó Mihály és Kölçsei István Uraimékon mult el.

Post expirationem praesentis Diaetae Vice tiszt Uraimék igazétsák el, alioquin magok fizessék meg; ha penig nem igazétanak el, a director jószágokon duplumot exequáltasson, ad quindenam pedig vegyék meg, ide értvén a fizetésben Kölçsei János maradékit.

A fenn megirt esztendőken ugyan ő Kegeime lévén a praesidium számára felvetett adónak is perceptora, producálja azon fenn megirt exactorok ő Kegeimek testimonialisát, kibül ki látszik, hogy maradott adóssá Pápai Sigmund Uram fl. 98 $\frac{5}{5}$, melyről producálja akkori vice kapitány Véér Mihály Uram quietantiáját de florenis totidem, kihez képest nem maradván ez adóban semmi restantia, mi is absolváljuk ő Kegeimét finaliter.

Anno 1676 lévén ugyan ő Kegeime perceptora mind a Porta contentatiojára s mind a praesidium számára felvetett adónak, producálja azon esztendőbéli exactorok ő Kegeimek testimonialisát, melybül kitetszik, hogy akkoron ratioját ventilálván, maradott volt adóssá Porta contentatiojára való adóban tallér 9. den. 20. Praesidium fizetésére valóban fl. 3 $\frac{5}{5}$, melyről producálja ő Kegeime az akkori főbiró és vice ispán testimonialisát.

Post expirationem praesentis Diaetae ad quindenam deponálják a Dominus terrestresek, alioquin azon vármegye vicetisztei duplumot exequáljanak sub poena eadem per Directorem exequenda.

Csanádon Flistich Péter Uram két ravatalon való desertait pro anno praenotato és ugyan Magyar-Régenben Kálnaki Istvánné asszonyom egy ravatalját, kikről nincsen ki nek adózni, és ugyan Pináron Szentiványi Sámuel Uramnak egy ravatalról a nemes vármegye deliberatumát, ezen kivől ézház-

helyi nemes ember, ki onnat transmigrált Fejérvármegyébe, ezeken kívül marad Porta contentatiojára való adóban restantia fl. 1/80, a praesidiarium számára valóban den. 45. Deposuit uterque.

Annis 1677—78 et—79 lévén perceptora mindkét rendbeli adónak Luczai András Uram, producálja mi elénkben az 1679-ben az inspector urak és ő Kegyelmekek mellé rendeltetett exactorok ő Kegyelmekek Szentágothán és Ujegyházatt köit testimonialisokat, mely szerént maradt volt ő Kegyelmén difficultásban és restantiában, portai adóban tallér 255, den. 58. Praesidium fizetésére fl. 3/79, melyről producálja ő Kegyelme Kovács István Uram quietantiáját de talléris 68, és Nemes János Uram ő Kegyelme quietantiáját de fl. 204//, mely térszen tallér numero 102. és ugyan Kovács István Uram quietantiáját de fl. 36, mely térszen tallér 18. Ismét a vármegye főbirája s vicze ispánja testimonialisát, Babában Széplaki részről egy rótt helyről, Póka Keresztúrátt Kaczán részről egy rótt helyről, Magyar-Régenben Kálnaki részről egy rótt helyről, Csanádon Flistich részről egy rótt helyről, melyek annyira elpusztultak, hogy nincsen kinek fizetni róla, és ezekben a fenn specificált esztendőekben nem contribuáltak. Görgény-Szent-Imrében Bencze György nevű embernek háza elégvén, az articulus szerént nem contribuált. Kende Gábor Uram Gerend Kereszturi egy rótt helyről az ország annuentiáját, melyeket computalván ratioját egészen eligazétotta, s ahhoz képest mi is absolutusnak pronuncáljuk

Comitatus, Kolosiensis

Salva. Annis 1658 et—59 Kolos vármegyei perceptor Faraghó István lévén, producálja ratioját, melyet in anno 1667. 20. Apr. fejevári gyűlésben juxta articulum 3. a nemes vármegye tiszteitől rendeltetett exactorok előtt eligazétott, és nem hogy adóssá maradt volna, de még többet adott cum fl. 39//.

Tollitur. Anno 1658 Porta contentatiojára felvetett 20 forintos adónak perceptora lévén akkori vicze ispánja Mikó Miklós Uram, maradt az alsó járásban az exactorok quietantiája szerént adóssá fl. 4/24. Az ő Kegyelme successora lévén ezen adószedésben (mivel ő Kegyelme Mikó Miklós Uram Kövárban expediáltatott volt) Balog György, ad rectificandum marad annak successoria fl. 519, kik most előttünk nem compareálnak, hogyha ez előtt való exactorok előtt el nem igazétotta dolgát.

Absens. Anno 1659 lévén perceptora Szilvási Boldisár Uram az alsó járásban, három szolgabíró járásában az ötven forintos, viszont ugyanazon gyűlésben egyházhelyi nemes emberekre, oláh papokra, cigányokra felvetett öt-öt forintos adónak, producálják posteritási in anno 1663 az nemes országtól rendeltetett exactorok ő Kegyelmekek testimonialisát, hogy akkoron ő Kegyelmekek előtt ventiláltatott ratioja és maradt adóssá fl. 44//60, kiről producálnak egy commissiót, néhai Kemény János fejedelmét, melyben severe parancsolja a tiszteknek, hogy azon restantiáját fel ne szedjék, ez azért marad a nemes ország censurája alá, acceptáltatik-e, nem-e? noha úgy látszik, hogy akkor azok a helyek pusztán állottanak, az kiken ez restantiája maradt; de mivel testimonialis nincsen, nem acceptáltuk.

Difficultas. Anno eodem Kolos vármegyében a felső járásban Kabós Mihály Uram lévén perceptora azon ötven forintos és personákra felvetett öt-öt forintos adónak, producálja ő Kegyelme előnkben Beszterczére rendeltetett exactor Tisza István, Szigethi Márton és Keczei Gergely Uramékek testimonialisokat, melyből kitetszik, hogy ő Kegyelmekek előtt ventilaltatván ratioja, maradt restantiában fl. 1871/43. Mivel akkor nagy része azon vármegyének pusztá volt, exhibeálja ő Kegyelme Kemény János fejedelem commissióját, melyben severe parancsolja, hogy azokon meg ne vegyék, áll a nemes ország censuráján, acceptálja-e? nem-e?

Tollitur. Annis 1660—61—62—63—64. Találunk ezen vármegyében ealmaradt restantiákat in summa fl. 512/85¹/₂, melynek számadása Faraghó Istvánon vagyon; de a mint mind levélbeli hiteles testimoniumokkal s mind pedig jelenlévő bizonyságokkal világo-

Tollitur. san conprobálja, nem magánál a perceptornál maradt, hanem azon vármegyének holdoltság alatt lévő elromlott részén, mely is a disturbiumos idők miatt egy darabig pusztán állván, kin felszedni nem volt.

Annis 1662—63—64. Kolos vármegyében az alsó járásban lévén perceptora Széplaki Deák Márton Uram — 62-ben a megyesi articulushoz continentiája szerint az oláh papokra és egyházi nemes emberekre felvetett egy talléros adónak, 63-ban a maros-vásárhelyi gyűlésben felvetett tíz talléros adónak kapuszám után, 64-ben a keczei táboron kapuszám után felvetett három talléros adónak, és ugyanazon esztendőben Nagysinken felvetett öt talléros adónak, és azon gyűlésben a jószágos nemes személyekre felvetett két-két talléros, egyházi nemes emberekre egy-egy talléros adónak, ki is producálván mi előnkben az 1666-béli articulushoz continentiája szerint az akkori főispántól delegáltatott exactorok testimonialisát, azt mi megvizsgáltuk és mindenekben helyesnek találtuk, maradott volt restantiára fl. 120/20, melyről is producálá Bánfi Dienes Uram quietantiáját, melyből lucide constál, hogy deponálta, kihez képest mi is absolutusnak pronuncióljuk fenn megirt Deák Márton, functionis autoritate.

Absens. Annis 1665—66—67—68. Az mely perceptorok voltak, nem compareálnak.

Difficultas. Annis 1669—70—71—72—73—74—75—76—77—78. lévén perceptor Kolos vármegyében néhai Bernáth Deák Uram mind a portára járandó adónak, mind a praesidium fizetésére valónak, és Fogarasban — 71-ben kapuszám után felvetett két-két talléros adónak, producáltak az ő Kegyelme successori három rendbéli a nemes országtól rendeltetett exactoroknak absolutionalis testimonialisokat, melyeket helyeseknek találván acceptáltuk és approbáltuk egészen, maradván difficultásban fenn a praesidium fizetésére való adóban fl. 159/87, melyet is az Szentágothai exactiok el nem igazéthatván, relegáltak annak eligazítását kolosvári főkapitány ő Kegyelme igazítására, melyet is ő Kegyelme ekkéig eligazéthatott.

Tollitur. Anno 1673 lévén a Kolos vármegyebéli vicze tiszték ő Kegyelme az ex-

traordinaria adónak perceptori, producálják Lipcsei György Generalis perceptor Uram ő Kegyelme quietantiáját, melyből lucide constál, hogy egészen administráltak azt az adót, azért mi is absolváljuk ő Kegyelmeiket.

Anno 1679 lévén perceptora Kolos vármegyének egyik főbírája Szabó Gábor Uram az alsó járásban az hét forintos adónak, exhibeálja Nemes János inspector Uram ő Kegyelme Ujegyházatt költ testimonialisát, melyből elucescál, hogy ratioját egészen eligazétotta s arra nézve mi is absolváljuk ő Kegyelmet.

Anno 1679 lévén mind az Porta contentatiojára s mind a praesidium fizetésére felvetett adónak perceptora kolosvári Rajner Márton Uram, producál előnkben azon esztendőbéli inspector s exactor kezek írása és pecsétek alatt Ujegyházatt költ testimonialist, melyből lucide constál, hogy mindkét rendbéli adóról való ratioját eligazétotta, és még azon feljül egy tallért adott, azért mi is absolváljuk ő Kegyelmet.

(Folytatása következik.)

KAZINCZY FERENCZ EREDETI LEVELEIBŐL.

(1786—1831.)

Közlő: K. Papp Miklós.

XV.

Fő Méltóságú Báró, cs. k. Kamarás Ur,
különös tiszteletű Nagyságos Uram!

Méltóságos Cserey Farkas urnak leveleiből szomoruan értettem, hogy Nagyságod januáriusban nehezen volt s sokat szenvedett. Hazudott úgy az én szívem, midőn azt mondta nekem, hogy Nagyságodat egész nagyságához képest szereti, ha ezen hírek hallására el nem holt. Együtt szenvedtem Nagyságodnak kinjait; s bármely nagy volt legyen a veszedelem, a melyben Nagyságodnak drága napjai forgottak, még nagyobbnak képzeltem azt. S ezen fájdalommat, szenvedésemet, nevelte az a hir, hogy Nagyságodon nemtelen lelkű ellenkezője a legalacsonyabb mórra paczkázott. A boldogtalan! A nemes érzésekben nem hátrább, hanem előbből előbb-

re hágdosó emberiség a dicsőségnek arra a lépcsőjére lépett fel, hogy még azt az ellenséget is, a ki nem szóval és perléssel, hanem karddal dolgozik ellenfele ellen, mihelyt szenvedő állapotban találja, megkiméli, segílli, gyógyítja: ez pedig Nagyságodtól, midőn a legkinosbb fájdalmak által ostromoltatik, midőn könnyebbedni kezd, elvonja az eszközöket, és az orvost, hogy segített, bünteti. A barbaries nem jelenhet meg undokabb alakban, s az ily nyavalyás köz utálatot érdemel. Az tehát a virtus jutalma, hogy a ki a Közép-Szolnok tömlöczeiben a szerencsétlenség fíjait nyolcz hónapig a maga erszényéből ápolta; a ki mind Vrábeczet, mind a Cservenka martirjait segítette; a ki jobbágyainak nem urok volt, hanem atyjok, még a Szénási János szava szerint is; a ki abban lelt gyönyörűséget, ha embertársainak bajain a legnemesbb adakozások által könnyíthetett: most, midőn maga szenved, szenvedni hagyják, sőt midőn a természet már fájdalmain könnyíteni készül, tőle az eszközök elvonatassanak! Kevélykedjék Nagyságod a maga szenvedéseiben, s örvendjen nékiek: Azok, a kik Nagyságodnak fennt lelkét ismerik, a kik ezért Nagyságodat szeretik, elégtételt fognak venni. Az én barátom, Méltóságos Cserey Farkas ur készül reá; és ha érzi ugy a mint kell, mely szerencse az, hogy ő testvére Wesselényinének, elégtételt vészen is. Az én buzdításomra ennek a széplelkű férfinak nem vala semmi szüksége: de csakugyan kértem, hogy a gyűlésen ezt az alacsony és vétkes tettet lobbantsa szemére annak, a ki nem érdemes a Nagyságod ellenfelének neveztetni. Én óhajtván várom azt a hirt, hogy a gázság képéről le van kapva az álorcza, és hogy ez a boldogtalan ember meglakolt. Nagyságod hagyja másokra a bosszu gondjait. A széplelkű ember bosszut soha nem is áll egyébként, hanem csak annyiban, a mennyiben az a gond kívánja, hogy többé ki ne légyen téve a bántásnak.

A visszatérő szép napok engem azzal biztatnak, hogy a Nagysád fájdalmai is megszűntek már. Bár tökéletesen helyre állva találhatná Nagyságodat levelem!

Cserey Nagyságtokkal egy leveletem fogja közleni azon kis szép képpel, melylyel

a Méltóságos ifju bárónak kedveskedtem. Nyugtalanul várom reá a levelet, hogy érthessem Nagyságodnak tetszését.

*

Napoleon nyert Bécsben ágyut 1876. — ágyus szekereket 220. — fegyvert 134,292. — golyóbist 160,000. — haubiczot 52,000. — puskaport 600,000 mázsát — kartácsot 6,000,000. — olmot 2126 mázsát — vasat 1800 mázsát. — Katona István jesuita historicus pedig azt írja, hogy Magyarország a francia háborura pénzben és életben 1792-től fogva 1796-ig concurrált 14 milliom 227 ezer 248 ftban, rekrutákat pedig adott 115 ezret 614-et. Bár tudnánk, tiz esztendő oltá ismét mit adott.

*

Szabolcs vármegye mártiusnak 3-dikán fogja tartani köz-gyűlését. Akkor olvastatik fel azon parancsolat, melyben a fő és vicze ispán tökéletesen justificálva lenni declaráltatik. A sok titkos delátorok vallása közöltetett a vármegyével, s már most az egész publicum tudja, ki mit vallott. Ormós, volt substitutus viczeispán, azt vallja, hogy kálvinista ordinarius viczeispán stílusa kálvinista stílus, és kálvinista cancellistával iratja az officiosa correspondentiaikat.

Ő Nagyságának a Méltóságos bárónak kezeit szent tisztelettel csókolom. Ajánlom emlékezetemet a Méltóságos urfának is, ki felől mindég gyönyörködve gondolkozom. Gyógyítsa Isten Nagyságodat a haza és az emberiség javára, diszére s dicsőségére.

Maradok alázatos tisztelettel

Nagyságodnak

Ér-Semlyén, február 26-d. 1806.

alázatos szolgálja
KAZINCZY FERENCZ.

Külczim: à Monsieur Monsieur Nicolas Baron de Wesselényi, de Hadad, Chambellan de Sa Majesté Imperiale et Imperiale Royale Apostolique.

per Somlyó,

Zilah

Zsibó.

LONYAY ZSIGMOND VÉGREN- DELETE.

(A leleszi káptalan által kiadott hiteles másolat után.)

Közlő: Doby Antal.

Nos Stephanus Simándy Electus Episcopus Transylvaniensis, ac Sacratissimae Caesareae Regiaeque Majestatis Consiliarius, nec non Propositus, et Conventus Ecclesiae Sanctae Crucis de Lelesz. Memoriae Comendamus per praesentes significantes, quibus Expedit Universis. Quod Spectabilis, ac Magnificus Dominus Sigismundus Lonyai de Nagy-Lonya, Supremus Comes Comitatus de Beregh. nostram personaliter veniens in praesentiam, exhibuit nobis, et praesentavit certam quandem Testamentariam Suam Dispositionem super universis Bonis, Rebusque, ac Juribus Suis possessionariis propria manu sua Hungarico Idornate conditam, et conscriptam, hujus modi sub tenore.

In nomine PATRIS, et FILII, et SPIRITUS
SANCTI.

Mirifica misericordias tuas Qui salvos facis
sperantes in te.

Én Lónyaij Sigmond, Bereg Vármegyének Főispánnya etc. Hagyom emlékezetül ez Testamentum Levelemet, mind azoknak, az kiknek illik.) Hogy én megtekintvén, és gyakorlatossággal előttem forgatván ez világi nyavallyás és hamar elfutó életnek bizontalanságát, az halálnak pedig bizonyos elkerülhetetlen voltát, és nem tudhatván annak napját, sem óráját, mikor kívánja az én kegyelemmel bővölködő ISTENEM ez világi sátoromnak elbomlását, és abból az én bűnös, de az én Uram JÉZUS Krisztusomnak VÉRÉVEL megmosogatott lelkemnek az Mennyei Boldogságra való kiszállitását, hogy akkor ez világi gondokkal, és az én utánam valók felől való szorgalmatoskodással ne terheltessem, és az enyimekről is gondviseletlen lenni ne ítéltessem, szükségesnek itélem ez utolsóbb akaratomat mind azoknak bizonyosságul hagyom valakiket illetne.

Emlékeztvén pennig reá, hogy már ezen kívül ennek előtte háromszor töttem volt Testamentumot, Elsőben mikor az Ur Isten

mind az én Szerelmes Asszonyom Anyámat Szaniszlóffy Báthorij Kata Asszonyt, és az én Szerelmes házas-társamat együtt éltette, azután mikor megvezett üdvözült asszonyom anyámat ez világból kivéven, csak üdvözült feleségemmel az Nagyságos Varkocs Margit asszonnyal maradtam vala, annak utána pennig mikor az Ur Isten az én nagy szomorúságomra magam távol létében az ország szolgálatjában, és Császár Urunkhoz Ó Fel-ségéhez való követségben ötet is kiszólította vala, s nékem penig sok busúlással való keserves özvegyi kenyeret rendelt vala, csak szerelmes gyermekeimmel hagyván az Ur Isten bennünket, mely állapotok minthogy külömb-külob gondolkodásokat, és akkori dolgoknak változást, ujjab dispositiókat kívánnak vala, azokat az üdökhöz, és abban való váratlan változásokhoz kellett vala rendelnem, De mivel az nagyhatalmu és kegyelmü bölc Isten változtatván ismét az én elmémet és akaratomat, az ő rendelése szerént meg akarta vigasztalni az én életemet három esztendei s egy néhány hónapi özvegyiségem után, nékem rendelvén és megmutatván mostani szerelmes házastársamat Bánffj Nagy-Mihályi Ersébetet, ezekhez képest az előtti minden dispositiómat immár változtatnom kellett az én utánam valóknak állapotjok felől, a mint hogy arra szabadságot is hagytam magamnak azonn testamentomimban, és így azokat imár helyetlenneknek hagyván lenni valamiben ez testamentomomban, meg nem erősiteném, vagy nem ujitanám, ezt hagyom imár az én utolsó rendelésemnek akaratomnak és testamentomomnak lenni, ha az időnek forgandósága, és külömb változása mást, és ujjabatt velem nem rendeltetne hitelesképpen az én halálomig.

Mindenek előtt azért mostan is az én lelkemet az én kegyelemmel teljes és irgalmasságnak sokaságával bővölködő Istenemnek szent nevében ajánlom, a honnan az adatott volt, mely én velem jötevő Istenemet noha számtalan bűneimmel az én gyarlóságomból megbántottam, de nagyobbakat tartván lenni az ő érdemét, és irgalmasságát e világnak is bűneinél, elhittem azt, hogy, nem az érdememért, hanem az ő szent fiának az Ur Jézus Krisztusomnak egyszer

való elégséges áldozatjáért eltörlötte úgy az én vétkeimet, hogy azok engemet kárhozatra ne sententiázhassanak, és vádolhassanak, hanem az én bűneimnek sokaságán bővölködőbbé tevén az ő irgalmasságát, ez világi bujdosásom és pályafutásom után megadja nekem is az örök életnek hervadhatatlan koronáját, melyet megígért minden ő benne bizóknak.

Illustra faciem tuam super servum tuum
Salvum me fac in misericordia tua

DEUS pars hereditatis mea, et calcis mei
Tu es qui restituis haereditatem meam mihi
Aut obliviscatur miserere DEUS?

Aut continebit in ira sua misericordias Suas?

Másodsor. Jól tudván az én változás alátettett romlandó testem felől is az Ur Istennek amaz sentenciáját, hogy por vagyok és porrá kell lennem, és előttem lévén annak példája is, minemű gondot viseltek az Istennek szent emberi az ő testöknek temetéséről mint a Szent Lélek Istennek e földön is drága lakó templomairól, én is az én bűnös, de ez világ bűneit elvőtt ártatlan báránynak érdemével megtisztított testemnek temetéséről ilyen dispositiót tések.

A mikor az Ur ISTEN az én lelkemet testemből mint az világi nyavalyáknak és nyomorúságoknak tömlőczéből a mennyei boldogságos életnek elvételére kiszólitja, akárhol lészen annak helye, de semmi aranyat, ezüstet én reám neadgyanak, seszegezzenek, hanem fakoporsóba betévén, elsőbben annakutánna ha akkori üdö megengedi, kinn felette ügyekezék az, kire az én testemnek temetésének gondviselése szállana) csináltasson egy rézkoporsót olyan formára, és állapottal, a mineműeket én üdvözült szerelmes asszonyom anyámnak, és első szerelmes házas-társamnak csináltattam vala, kibenn a fakoporsót azután betegyék.

Temetésemnek helye pedig ha az Isten oly helyen rendeli haláloamat, hogy testemet oda vihetik akár hamar, s akár későbben, légyen az Aranyos-Megyesi templom, az én töllem készített uj siromban, az én első szerelmes házas társam mellett, mert noha ennekelötte való rendelésem szerint temetésemnek helye a Vásáros-Naményi templom, az én édes atyám, anyám, és egy testvér atyámfiának sirja vala rendelve, nem gon-

dolván akkor, hogy az Ur Isten az én szerelmes házas társamat szólítsa előbb ki nálamnál e világból, de mivel úgy tetczett a mindennel szabadosan bíró Istennek, hogy én tennem bé őtet előbb nyugodalmába, illendőbbnek itélném holtom után is azzal együtt való nyugodalmomat választanom, a kivel együtt a nagykegyelmű Isten életünkben való társaságunkat, és egyező szeretetünket rendelte vala, véle együtt kívánom, és akarom is várnom boldogságos feltámadásomat, melyet engegyen is üdvösségesen a mi kegyelemmel, és irgalmassággal bővölködő Istenünk.

A mi pedig temetésemnek egyéb caeremoniáit illeti, azt az üdönek és akkori állapotnak kívánsága szerint vigyék véghez, azon igyekeztvén, hogy se illetlen pompával magokat ne fogyaszszák, s engem se ítéltessenek, s ez én állapotom szerint való böcsületemnek tisztességes eltakarítással megfeleljenek.

Noha pedig az én holtom után való pompára, és hívságos dicsőségre, semmit sem vágyódom, mert ugyanis Quid cineri cum gloria? etc. De mivel az emberi és világi állapot változó, és az emlékezetet is megemészti a hosszú üdö, hogy annál inkább testem ki ne hanyassék tudatlanul az én siromból, hanem emlékezessék reá a posteritás, ki nyugodjék ott? volna szándékom, hogy monumentomomat életemben készen tartanám az utolsó szükségre, de ha nekem Isten azt nem engedné érnem, a kire az én testem temetésének gondviselése száll, kérem az én hozzám való szeretetért, csináltasson egy koporsó követ az én koporsóm felibe nagyobb emlékezetért, és állandóságért az én javaimból akár márványkőből, s akár csak faragott szép kolosvári kőből, feljegyezvén arra az én viselt becsületes tiszteimet az én nemzetimnek emlékeztire, hogy így e világ szerint is, illendő böcsülettel, és jó emlékezettel nyughassék az én szegény testem a boldog feltámadásnak idejéig; melyet tökéletes hittel állhatatos reménységgel várok az én Istenemtől a szent Jóbnak amaz mondása szerint:

Scio, quod Redemptor meus vivit et in novissimo Die de Terrare surrecturus sum, et videbo DEUM in Carne mea Amen.

(Folytatása következik.)

VASVÁRI PÁL KIÁLTVÁNYA 1849-ből.

(Az eredeti után közli: Doby Antal.)

Honpolgári szózat.

Magyarok! Atyámfiai! Testvéreim!

Nehéz időket élünk, Koporsót készítenek számunkra. A sötét sír tátong előttünk, s ha magunkat meg nem mentjük, elevenen sirba temetik nemzetünket, mint a szegény lengyelt! — ez egyszer a tetszhalottra szemfedőt tettek, s koporsójára földet hánytak, nehezen fog az valaha a sír fenekéről felvándorogni. Neve élhet, s andaloghat a világon, mint a halottak éji szelleme: de ő maga alatt fog önmardosó kinok közt kimulni. A temetés csak egyszer történik, s ha a koporsót ránk szegeznék, e világon ne várjunk többé feltámadást.

Nincs egy talpalatnyi föld e hazában, melyet ősapáink drága vére nem öntözött volna. Azért oly kedves nekünk e vérverejtékes föld magyar kenyere!

S most a magyartól évezredes birtokát akarják elrabolni, véren szerzett szabad hazáját rabszolgatanyává akarják alacsonyítani, s bennünket ki akarnak törölni a nemzetek sorából.

De mi szabadság nélkül tengődni nem akarunk. Mi rablánczok között a nyomorúságos életet megvetjük, s inkább akarunk dicsőn meghalni, mint idegen népcsordák aláztatos jobbágyai lenni . . . .

Néha a szabadság istene emberáldozatot kíván. S a lelkes ifjuság gyönyörű hivatása az, hogy mint az ó testamentomban Izsák, önként megjelenjék az áldozat oltáránál. — Az isten nem lesz oly engesztelhetlen, hogy annyi véráldozat után is szenvedni, tünni, sanyarogni engedje a magyart.

„Még jöni kell, még jöni fog

Egy jobb kor, mely után

Buzgó imádság epedez

Százezrek ajakán“ . . . .

De ha a nemzet virága, a lelkes ifjuság egészen áldozatul esnék is: elszántuk magunkat e szomorú sorsra is . . . . csak több ártatlan vér ne folyjon ki. Mi örömezt elvérzünk azon reményben, hogy e vér által fog megváltatni hazánk . . . . Mi készek va-

gyunk elveszni, csak a nemzet legyen szabad és unokáink legyenek boldogok . . . . .

Számunkra nincs hely, csak vagy e föld felett, vagy e föld alatt. Válaszszatok! — Akartok-e szabadon diadalmasan élni e hazában? — akkor győztétek le ellenségeinket; vagy akartok-e gyáván, gyalázatosan sirba temettetni? —

A ki magát elhagyja, elhagyja azt az isten is! — vagy azt akarnátok, hogy a magyarok istene bagnétos puskával kirukkoljon, s helyettetek verje agyon a ráczt, oláhót és horvátot? — E században csoda nem történik. Minden nemzet vérzik hazája szabadságáért: tegyen ki magáért a magyar is! —

Más népek jó barátai vannak, kiknél a viszontagságok szomorú napjaiban segélyt, menedéket találhat: de a magyar egyedül áll, elhagyatva mindenkitől, pusztán és ridegen, testvértelenül . . . . . A horvát, rác és oláh a mi országunkban lakoskodott: de most mind a magyar ellen fordult, mint hajdan Aktéon ellen saját kutyái, melyeket táplált, s melyek neki hizelegtek . . . . . A magyar nemzet jobbjai csak úgy küzdöttek a horvát, rác és oláh jobbágyosság felszabadításáért, mint magyar testvéreik jobblétéért . . . . . S most e hálátlanok jóltevőik ellen fordultak. Kigyót ápolt keblében a magyar, mely jóltevőjét az ápolásért halálosan akarja megmarni . . . . . A magyarnak hatalmát kell e hálátlanokkal éreztetvi, külömben kiverik saját házából, kikergetik véren szerzett honából, az anya karjaiból ragadják halálra a csecsemőt, atyja házánál szentségtelenítik meg családi tűzhelyét . . . . . Ha a magyar fegyverbe nem áll, ki fog irtatni: az ur isten sem menti meg!

S azért talpra magyar!

Én a honvédelmi bizottmány elnöke, Kossuth Lajos által vagyok felhatalmazva egy szabad csapat alakítására. *) — A csa-

*) Lásd a nálam olvasható okleveleket: 1) Kossuth Lajos elnök ur megbízása jan. 16-káról 1849. 431 sz. alatt. — 2) Az országos honvédelmi bizottmány

E nyílt rendelete jan. 17. 1849. 142 sz. a. — 3) A honvédelmi bizottmány elnökének levele jan. 31-kéről 1849.

1236. sz. a. — 4) A honvéd. bizottmány nyílt paran-

csa feb. 1. 1849. 261 sz. alatt stb.

pat neve Rákóczi lesz. Ő alatta küzdöttek apáink a magyar szabadságért, mi is e zászló alatt seregeljünk össze.

A Rákóczi nevét minden igaz magyar tiszteli, s példáját követni minden szabadságszerető honfinak szent kötelessége. Ő hazája megszabeditására néhány barátával mert megindulni. Midőn a Kárpátoknál megjelent: 300 magyar várakozott rá s ő e néhány emberrel meg merete kezdeni a magyar függetlenség szent háboruját, s szembe mert szállani a német császárral, ki akkor is arra törekedett, mint most, hogy a magyart saját zsirjában fojtja meg, hogy a magyar szabadságot eltörülje, hogy hazánkat tegye gyarmattá, az ő családja majorjává, s szíja ki minden zsirját a szegény, a szerencsétlen magyarnak.

A német császár irtó háboruja a magyar ellen nem új dolog. —

Szerette-e ő valaha a magyart? Óhajtotta-e valaha a nép boldogságát? . . . Az élő istenre esküszöm: a magyar nemzet 3 százados története nem egyéb, mint véresen szomorú martirkönyv. A ki honát szerette, a ki a magyar nép boldogságáért vívott: azt a német császár mind halálra üldözte, elzáratta, agyon sanyargatta. Zrinyi, Frangepán, Bocskai, Tököli, Rákóczi, Wesselényi stb. mind a magyar szabadság vértanúi . . .

Ott sötétlik most is Windischgrätz a budai palotában, melyet Mátyás király a magyar igazság számára épített, s igazság helyett a zsarnoki vértörvényszék halálos ki padát állítá fel, mint egykor Karaffa Eperjesen. A ki hazafi, a ki nemzetét s az igazságot szereti, az mind bűnös e vérpad hóhérai előtt. Az egyikre méltatlan halál vár, a másikkra lassu kínzás sötét börtönökben . . .

De ha a kettő közt választani kell: vagy minket ölnek le, vagy mi öljünk: akkor szentség hóhérnak lenni, s legyilkolni a zsarnokság bérlett bakóit! — A magyart eddig is a nagylelkűség, lovagiasság gátolta a szabadságharcban. Pedig a haza rovására senki fiának nincs joga a nagylelkű szerepét játszani!

De ha a német császár hajdan czélt nem ért, hogyan érne most, midőn 120 ezer magyar vitéz áll fegyverben s a többi is kész

táborba szállni . . . midőn ellene esküdött minden életre való, művelt nemzet, midőn az európai forradalom tengere a zsarnok császárok ellen háborog, s az emelkedő néphulámok elnyeléssel fenyegetik a szigetekre menekült hongyilkoló királyokat? —

A magyarnak győzni kell, mert ügye szent. Az igazság istene nem fogja őt elhagyni! — De hogy győzzünk, szükség mindnyájunknak küzdeni. A ki most is hideg, most is közönyös, megérdemli, hogy a hazából száműzessék, mint Athen polgárai tették.

A ki nem küzd mellettünk, az titokban ellenünk van, s az ilyet nem kell tünni a hazában, mert ez előbb-utóbb el akar bennünket árulni . . .

A ki öregsége miatt csatába nem mehet: az őrizze a házi tűzhelyet, de lelkesítse rokonait, küldje fiát, ismerőseit. Apák! tudjátok meg, hogy fiaitok még két zászló között választhatanak Egy zászló a nemzeti, másik a Windischgrätz schwarzgelb zászlója. Ki ide jó, sorsa a Magyarországgal van egybebecsátolva. — De ki ide állni vonakodik: és gyáván, tétlenül bevárja az ellenséget: majd oda kerül a Windischgrätz vad körmei közé, majd elküldi az katonának Olasz- és Csehországba örök időre, hogy hazáját soha többé nem látja, és rokonainak hírét sem fogja hallani! Az apa tehát mondja fiának: „menj a magyar táborba: ott ha küzdesz, önszabadságunkért teszed: de be ne várd az ellenséget, mert az idegen népek szabadsága ellen fog vakeszközül használni, s az én karjaim gyengék, én téged meg nem védhetlek, hogy hazádtól el ne szakitson Windischgrätz.“ — A nő lelkesítse férjét, s a menyasszony ne esküdjék addig meg kedvesével, míg a haza megszabeditásában részt nem vesz. Ki is temetkezne most el a családi élet boldogságába, midőn nem tudja az órát, sem a percet, melyben nyugalmából az ellenség vészlár mája felzavarhatja? Nem az a férj, ki nejét otthon őrzi, hanem ki neje számára a szabad hazát megőrzi. Melyik honfi tud élvezni magányboldogságot, midőn a közhaza veszélyben áll!

Ébredj magyar a közönyösség bűnös álmából, különben üldözött anyád, a beteg haza, lelketlenséged miatt hideg karjaidon fog haldoklani . . .

„S elhullnak a jó honfiak,

Hogy sir leend a hon. . . . .

A művelt osztály és tisztviselők szigorú kötelessége saját körükben felvilágosítani a népet hazánk közös veszélyéről. Mert a nép azé, ki azt megnyeri, felvilágosítja, magához karolja. Ott a gyászpélda az erdélyi és alvidéki népekről. —

A magyarnak csak az lehet ellensége, ki törekvései jogszerűségét nem érti, nem ismeri. — Ezért lázadtak ellenünk az idegen nyelvű tömegek, melyek nemzeti kormányunk működését nem fogják fel. — Elleneink legyőzésére leghatalmasabb fegyver a felvilágosítás. S azért a nép hangulatáról az előjárók szigorúan felelősek a haza és nemzet színe előtt. — Adják tudtára a népnek komolyan a fenyegető veszélyt, s lelkesítsék őket fegyverfogsra, csapatok alakítására. Bármely nemzeti zászló alá menjenek, mindegy, csak hon ne merjenek tespedni, vesztegleni. . . .

Az általam alakítandó Rákóczi csapat egy évre van tervezve. Egy év elég arra, hogy vagy szabaddá tegyük a hazát, vagy meghaljunk. A ki 3 évre akar bent maradni, örömmel fogadtatik, sőt 4 évre is beállhat. — Egy-egy évre az előpénz 5 pengő f. s így 4 évre 20 p. f.

Felruházat s ellátás úgy történik, mint a rendes honvédeknel.

Az alakítási törzshely Kőbölkut, Székelyhid mellett, Bihar megyében. Műveltebb egyének, kik al- és főtisztekül óhajtanak alkalmaztatni: ott jelentkezzenek bérmentes levél által vagy személyesen az illető katonai képességről szóló bizonyítványokkal el látva. — Onnan fog történni a felterjesztés.

Négy vármegyében hordatom meg a szabadságzászlókat, s épen azon helyeken, hol egykor halhatatlan emlékü Rákóczink küzdött, s azért reményem van e csapat gyors alakulásához.

Nem én, hanem a haza hi fel benneteket. Én csak igénytelen tolmácsa vagyok a nemzetnek, mely bennetek helyzi reményét, s töletek várja, hogy megmutassátok mit tud a magyar?

Kelt Nagyváradon febr. 12. 1849.

Vasvári Pál s. k.

miniszteri titkár, az országos honvédelmi bizottság kiküldötte a nép felvilágosítására s felhatalmazottja a Rákóczi szabad csapat alakítására.

EGY UTI NAPLÓ.

(1815—1817.)

Közl: K. Papp Miklós.

1816.

September.

(Folytatás)

Ecole de Natation. Ezt megnézgetvén úgy láttam, hogy van a Talleyrand házával szemben a Seine közepén, quadrat és hajókra van építve. A feredés és uszás ennek éppen a közepén esik meg. Ugyanekkor megjártam a

Garde du Corps Législative épületit is, melly vagy a Garde des meubles és XV. Lajos piaczával szemben. A frontja 12 corinthusi oszlopokon áll, ezeken feljül ekkor készült még a csinosítás. A grádicson, a hol felmegy az ember, jobb és balfelől két nagy kőstatuák vagynak. Solon bal és Lycurgus jobb felől, kezekben törvénytáblát tartván. Inscriptiója, annyi már ekkor készen volt, ez:

À l'Hymen.

— 11 óraker elmentem ugyancsak a St. Germain lévő és a Mars mezejéhez közel levő Hôtel des Invalidesba, melly napnyugot és dél között fekszik. XIV. Lajos

építtette ezt a pompás 4 emeletű és quadrat épületet, a két oldalain 3-3 udvar, a közepén pedig kettő van, a 9-ik udvarán van az a felséges templom és torony, melly Capelle formájú, és tornya egészen meg van aranyozva Napoleon által; a fedelén lévő ablakok mind réz és megaranyozott sisakokból állanak, ezen templom egészen faragott kőből van építve. Ezzel az invalidusok házával szemben vagyon egy gyönyörű álékkal és fákkal teljes sétáló hely, mellynek közepén lévő kut tetején állott az a tigris, mellyet Napoleon Berlinből hozott volt el 1807-ben, de 1814. visszavitte III. Fridrich. Az invalidusok háza körül mindenfelől szép kert és sétáló helyek vannak, és meg van határozva, hol járjanak a sánták, hol a kezetlenek, és hol a vakok. Véghetetlen sok kéz és láb nélkül való öreg katonák, és mindössze 1200. vagynak. A mint bémegyén az ember ezen roppant épületbe, a kapu felett ez az inscriptió:

Ludovicus Magnus

Militibus regali munificentia

In perpetuum providens

Has aedes posuit Anno MDCLXXV.

Délután ugyanez nap felmentem Kolosváriával a Páris mellett a Sequana jobb partján eső Mont Martre, melly egy észak és napnyugot között eső magas hegy, mellyről az egész Párist és körülötte fekvő több mint 64 falukat meg lehet látni és számlálni. Ezek jobbra St. Denys és napnyugotra pedig St. Cloudot. Ezen hegyen lévő telegraphusról még messzebb és látás esik. 12 szélmalom is vagynak ezen hegyen. Itt megszámláltam Páris tornyait és mindössze 25 van, mellyek közt a Notre Dame két águ csonka tornya, a Pantheon, Invalidusok tornya és a St. Gustasé legkitetszőbbek.

Champs de Mars. Ezt megjárván találtam nem messze az invalidusok házától az Ecole Militairevel szemben. Ez a híres mező nem egyéb egy lovaglós iskolánál és exercirozó helynél. Körülte quadrat töltés, sánczok és erdős sétáló helyek vagynak; napnyugotra evvel szemben egy dombon holmi grádics forma körakások vagynak, mellyeken Napoleon egy pompás kastélyt akart építtetni.

29. Mint vasárnap délelőtt megjártam

a Notre Dame templomot, itt misét hallgattam. Van ezen templom a Rue Neuveben kettős csonka tornya van, az ajtón bémelve van egy nagy kerek festett üvegü ablakak, az oltár felé közelítve jobb és bal felől éppen illy ablakok, a két oldalon kettő. A templom belől csak meszelve van, igen simplex.

Hôtel Dieu. Ez éppen mellette van jobbra, s abban az utczában, mellyben a Notre Dame, 4 emeletű roppant nagy épület a párisi betegek számára, kiknek ágyaik mind fejér gyolcs superlátokkal vagynak behuzva. Nem igen sokan voltak ekkor benne. Van ez az épület a Sequana jobb partján és éppen a vizre nyillanak ablakai.

— A St. Martin Fauburgban megjártam a Nicolas templomot, a Boulevard du Tempelen pedig az Elyzabetet. St. Sulpicius et Val des Graces, St. Justache, St. Jacques és St. Jeanet is mind megjártam.

— Ugyancsak ez nap 12 fél óraker elmentem a Tuillerie palotába, hogy misén a királyi familiát láthassam, de későcskén menvén, már jöttek ki, mikor oda értem; hanem a királyi udvar napnyugoti oldalára a Jardin du roiba gyülvén a nép, hogy láthassa azt a királyt, a kit szivéből gyüöl, a nagy vive le Roi kiáltásra kijött az áltánra, elől a király, jobbjá felől az Monsieur és XVI. Lajos léánya, az Angoulémi herczegné, balja felől pedig az Berry herczegné, az Angoulémi és Berry hercegekkel állván. Itt eltátozott szájjal hallgatta ő felsége ez örvendező nép, vagyis inkább kofák kiabálásaikat és osztán megköszönvén bementek, kísértetvén véghetetlen sok Maréchalok, ministerek, papok és dá máktól, kik a mise után audientiára mentek hozzá.

Innen oda arra a kapura vagy grádicsra mentem, hol ezek a sok nagy emberek lejöttek, fél 1-kor kezdettek oszlani. Itt láttam Richelieu és Talleyrand ministereket. Kellermay premier Maréchal de France. Oudinot, Marmont, Davoust, Vendame és Macdonald Maréchalokat is itt láttam. Ennek felette sok cardinalisokat. A spanyolországi követet is

láttam, kinél szebb embert életemben nem láttam, neve ennek D' Ambré. Mindössze 43 hintó volt a Tuilleries palota udvarán.

Conservatoire des Arts et des Metiers, ez van a St. Martin utczában és minden vasárnap nyitva áll, egy templom forma az épület, inscriptiója ugyancsak ez. Itt mindenféle tűzoltó machinákat és különösen egy olly 4 kerekű vas kaliczkat láttam, melyben a status nagy rabjait szokták az ország félre lévő részeiből a fővárosba hozni, vagy onnan az országból kivinni, vagy küldeni számkivetésbe. Ebbe igérte az alacsony Ney, hogy Napoleont Párisba viszi:

Tempel. Ennek most csak a helye van és most nem egyéb mint egy egészen befedett deszkás szin, hol majorságokat és ócska kőntösöket árulnak. Vagyon pedig vagyis volt ez a Tempel, hol XVI. Lajos familiájával együtt fogva volt Au Boulevard du Tempel a St. Martin urczáról, jobbra térve. Ezt Napoleon rontatta le, félvén, hogy valaha még lakósa lesz ezen nagy erősségnek.

Ettől kezdve a 2-dik utczában látni mentem a Guillotint, mely Au pont aux Choux van a hóhér házánál, de csak akkor lehet látni, mikor exequálnak, ezt pedig én 26-ik láttam, csak Kolosváriért mentem oda, hogy ő is lássa legalább a machinát. Lakik a Maître des hautes oeuvres Nro. 13 au pont aux choux.

Ide menve láttam a Boulevardon egy szép szökő kutat, mellynek tetejében egy cylinderból két lejjebb lévő tárgyérba és azokról gyönyörűségeesen lefelé esik a víz, alól van egy prisma quadrangulare, mellynek mindenik szegeletéből kettejével 8 orozslány okádja a vizet száján egy alól lévő circularis faragott kőből való vederbe.

30. Reggel megjártam azon keskeny piacot, melly Place de Féronnerienak nevezetik. Itt öletett meg IV. Henrich francia király Ravailac Ferencz által MDCX. márczius 24. napján, éppen akkor, mikor Sully herczeg és minister látogatására akart volna menni.

Prefecture de Police, melly van dans la rue de Jerusalem a Sequana szigetében Páris közepe táján. Ide azért kellett mennünk, hogy a göttingai passusomat viz-

szakapjam, mellyet Metzben tölem elvettek volt és helyette an nom du poi egy más francia passust kaptam, mellyet itt elvettek. A göttingai passusomat elvittem innen a Rue d' Angoulêmeben lakó austriai követhoz, ez subscribálván, azután igazított a rue du Bacban lakó francia ministre des affaires exterieurshoz.

12 órakor a Tuilleriesban voltam várda parádén, hol az Angoulemi és Berry herczegek mustráltak a Garde Nationalét. Délután levelet irtam Schmiedt urnak.

October.

1. Levelet irtam a bárónak és Sigmondnak, mellyeket mindössze elküldöttem a postán a Véér György és Pál leveleivel együtt és fizettem 8 darab levélért 6 francot.

Place Vendome. Ennek a közepén van az a iszonyu magos veres réz oszlop, mellynek tetején volt a Napoleon fejez olaszországi márványból készült statuája, olly forma ez az oszlop, mint a Carolus Boromaeus temploma előtt álló oszlopok a Wiedenen Bécsben. Ez fölül üres és fel lehetett belé menni, az alja prisma quadrangulare, ez is veres réz, alól körülötte vas rostélyozat van. Az egész oszlopon az aljától fogva a tetejéig kigyó forma csavargoson különb-különbféle hadi szerszámok és eszközök u. m. dob, zászló, kard, ágyu, puska, pisztoly s egyebek vagynak öntve. Ezen piac körül van egy nagy rectangularis forma, (mellynek a 4 szegeletei be vagynak szelve) épült pompás 3 emeletü épület, mellynek napnyugoti oldalában ezek az dicasteriumok vagynak: Chancellerie de France, administration generale des ponts et Chaussées. A napkeleti oldalában pedig ezekhez a hivatalokhoz tartozó tisztek laknak. Itt van a Hôtel de Londres is. Van ez a piac a Tuilleria háta megett vagyis inkább annak északi oldala felé. A réz oszlop tetején egy zászló áll a Napoleon statuája helyett.

A la place de Chatelet, melly van közel a Sequánához jobb kézre a St. Gustas templomával általellenben van egy magos, de vékony faragott kőből készült cylinder forma oszlop, ennek tetejében áll egy egészen meg-

aranyozott szárnyas angyal, a két kezében két kettős koszorukat tart. Az oszlopon ezek vagynak aranybetűkkel metszve: Dántzig, Ulm, Marengo, Pyramides, Lodi, Friedland, Jena, Eylau, Austerlitz, Mont Tabor, Argoli és Rivoli.

A l' Isle de Seine, megnézegettem a Maison de Police du Departement, és a mellette lévő Observatoire Parisienne, mellyek közül mind a kettő szép az említett inscriptióval.

2. Kivül belől megnézegettem a hires Sorbonne épületet, melly vagyon a La place Sorbonne egy keskeny utczába esik fele, melly ugyancsak rue Sorbonnak nevezetik. Mostani neve, ámbár üres, Musée des Artistes, s a frontján éppen ez az inscriptio. Egy régi füstös 4 emeletű quadrat épület, van egy Cupel forma északra álló tornya.

Place Royale-t is megjártam, mellyen hajdon a revolutió előtt a XIII. Lajos oszlopa vagy lovas képe állott; ez lerontatott. Van a piacz a Seine jobb partján, egy quadrat szép piacz ez, mellynek közepén egy szökő kut van, melly a közepéből 8 águlag kifelé hajolva bocsátja a vizet. Ez a kut két rendű álékkal van körülvéve, valamint az egész piacz is, és 4 szegre egészen egy vas kert vészi körül. A házak ezen piacz körül mind 3 emeletűek és alattok, minthogy oszlopokon állanak, esős időben is meg lehet kerülni a piaczt.

College Royale de Charle magne.

Vagyon ez a St. Antoine rueben, egy templom forma, és a frontja 18 oszlopokon áll. A frontja megett van egy kis tornya is, mellyben egy meglehetős csengetyű vagyon. A hátulján is van egy kis pléh torony. Inscriptiója az említett.

Fabrique Porcellain, dans la rue de Pelterri. Ennél felségesebb fabrikát sohol se láttam, gyönyörűséges porcelánokat készítenek benne és egész magazin is van az alsó szálában.

3. A la Place des Innocents, melly egy gyümölcсарuló piacz, van egy kut a közepén, melly most száraz. Egy prisma quadrangulare, 4 szegeletein 4 orosz lányok ugyanannyi alattok lévő vizládákba bocsátnak szájokban lévő vizcsőből a vizet fejek felett

ezen orosz lányoknak, a Nayades és Nereydesek magok egész formájok és nagyságokban állanak. Mindenik feje felett a négy szegeleteken ez az inscriptio: Fontium Nymphis.

Voltam az anglus követnél, a ki lakik Dans la Faubourg de St. Honory Nro. 30, ki a Londonba való mehetésre nézve passusomat subscribálta.

4. Voltam a Place de l' Odéon-on, melly a rue de Racine végén van, a királyi theatrumban, mellynek frontján ez az inscriptio:

Theatre Royal.

E felett pedig kevesebb magosabbsággal ez:

Odéon.

Eleje ezen szép épületnek 8 oszlopokon áll.

College Royale de France, melly van a Place de Chambray-n, ezt megnézegetvén, úgy láttam, hogy az utca felől való részét kivéve quadrat és 3 emeletű nagy épület. Innen mentem az

Ecole Royale Polytechnique megnézésére, melly a rue Descartesben vagyon. Ez semmi épület egy a Seine bal partján lévő rongyos utczában. Innen mentem a

Jardin des Plantesba, melly van a rue de St. Victorban. Ugyancsak a Sequana balpartján. A mint bémegyem az ember, mindjárt az első sálákban van a Cabinet de l' Histoire Naturelle, ez 2 emeletű csinos épület, mellyben on voit un Cabinet enrichi d' une infinité de Curiosités. Evvel szemben egész a Seine balpartjáig kinyulva van a botanicus kert, mellyben 5 hosszú táblák vagynak és köztök szép magos hársfák álét formálva ültetve. A közepén minden tábla megszakad. Jobbfelől az utolsó tábla egy vas rostélylyal körülkerített és apró csemetékkel körülültetett tó, mellyben sok vízi állatok vagynak: nevezetesen pedig kacsa. Közel a Natúralien Cabinethez egy halastó is van, mellyben mind veres halak vagynak. A virágházak a déli részében vagynak. Balfelől az utolsó szegletben északra van a vadaskert formája, mellyben 26 szobák vagynak ez és mindenikben egy-egy vad-

állat vagyon, mind vas kemény rostélylyal egymástól elrekesztve és körülvéve. Itt láttam tigriseket, oroszlánokat, hyenákat, afrikai fekete farkasokat s. a. t. Elefántot itt láttam legnagyobbat. Ezen kerttel szemben vagyon a Sequanán egy 6 kőlabakra épült vas hid, mellynek neve ez: Pont du Jardin du roi.

Ugyancsak itt ehhez közel a Seine balpartján van a kereskedés magazin udvarának közepén egy oszlop illy inscriptióval:

A Louis XVIII.

Le Commerce

Des

Vins Et Eaux de vie

25 Août MDCCXVI.

Ennek tetejében a Lajos mellképe áll.

Luxembourg. Ez egy gyönyörűsége és a schönbrunni kertnél nem alábbvaló kert a Seine balpartján közel a Boulevardhoz. Közepén egy nagy szökő kut van. Az álék nagy hárs és vadgesztenyefákkal vagynak sok rendüleg béültetve; mellyek mellett valamint a circulok körül is mind fejr márvány statuák állanak. Egészen meg vagynak az ösvények kövecses poronddal hordva. Maréchal Marmont itt láttam exerciroztatni. A hitszegő Ney Marechal is ebben a szép kertben lötték agyon.

Délután kiindultam Kolosvárival Párisból St. Cloud és Versailles felé. A város végire érvén, egy dombon felmenve mindjárt láttam egy magos hegy tetején jobbra az uttól egy új kastélyt, melly Calvairenek neveztetik; legelső falu, a hová Párisból kiindulván, értünk egy Boulogne nevü szép kis falu, mellyet St. Cloudtól, csak egy a Sequanán épülő 12 kőlabu nagy kőhid választ el.

St. Cloud. Fekszik a Sequana balpartján Páristól napnyugotra inkább egy kicsinyt délfelé hajolva egy hosszason elnyuló erdős hegy oldalában. Itt van az a hires St. Cloudi kastély, mellyet egy Jean Francois nevü király, aequis de Condy premier Archevêque de Paris, pour Philippe Duc d'Orléans son frere Unique, qui en a fait l'un des plus beaux Palais de l'Europe.

Ezen Palais frontja délre fekszik, melly előtt egy nagy tó van, mellynek közepében

lévő cső vizet okád. Két hattyu lakik benne, ez alatt ismét van egy más tó szökő csökkel, ebben két öreg és két fiatal hattyuk laknak. Ezen kastélyt gyönyörűsége kertek, erdők és álék vészik körül feljül és az alsó részén, mellyekben mindenütt szép álés sétáló helyek vagynak. A kastélyból nézve ki jobbra a hegy oldalában van egy Admirable Cascade a kasseli Wilhelms Hőhén lévő Cascade vagy Hercules formájára építve. Kicsinyben igaz, hogy szép, de csak majmolása ennek. Egymás mellett négy helyt jön le a viz a két felső vékony válluból, de nem magos helyről. Az oldalán lévő kiseded 4 szegeletü oszlopokon kőből kifaragott békák ülnek. A víz pedig rohan le egy négy-szegeletü faragott kő oldalu tóba, mellynek közepén két cső áll. Ezen viz pedig a föld alatt a Sequanaba foly. Ezen tó körül gyönyörűsége hársfák vagynak 4 szegeletre ültetve. — Ettől a kastélytól megyen fel az ember egy meredek hegyen szép fiatal jegegyefákból jobb és bal felől két-két renddel ültetett álék között, melynek közepe vagy az országut négy-szegeletü faragott kövekkel van kirakva egész Ville d'Avrayig, itt pedig az álé megszünik. Ettől fogva az ut kirakott ugyan, de álé nincs, hanem jobb és balfelől lévő erdős és hegyes helyek közt megy az ember egész a Versaillesi Barrierig. Az említett Ville d'Avray Versailles felől való részen vagyon egy mocskos tó, mellynek vizével a legtisztábban moshatják ki a gunyát. A párisiak mind itt mosatnak. A Barriernél passus néztek. Ez estve megérkezém gyönyörűséggel

Versaillesbe, mellynek Barriere előtt egynéhány lépéssel ismét kezdődik egy kétrendü álé. Ezen belől jobb és balfelől ujra más, de megy egy gyönyörűsége és egészen bolthajtást formáló álé le a nagy kert felé, mellynél szebb nincs. Bémenve a városba a kaputól fogva jobbfelől mindenütt 3 emeletü házak, balfelől pedig egy darabig csak domb van. Fekszik Versailles egy gyönyörűsége és mindenfelől erdőkkel körülvelt völgyben, mellynek északi része már térség. Megszállottam és estve a Rue Chancellerie-be Nro. 55. a Chateau mellett, és ketten fizettünk szállás és holmi étkekért 4 francot.

(Folytatása következik.)